

zich niet tegen den inhoud van de dogmatische beslissingen der Synode. Wel tegen het nemen van zoodanige beslissingen. Hij protesteerde tegen de vastlegging der bekende punten uit een oogpunt van vrijheid en van eenheid. Hij kwam op voor de vrijheid van theologische onderzoekingen en publicaties, zonder dat de onderzoeker zich vooral heeft te binden aan traditionele dogmatische formuleringen. Onze Gereformeerde vaders hadden in deze niet konsekwent gehandeld volgens hem. Zelf hadden zij strijd gevoerd tegen de leeropvattingen van hun dagen, maar die vrijheid hadden zij aan hun nazaten niet gegund. Op de Dordtsche Synode werden tegen het onderteekeningformulier reeds bezwaren ingebracht op grond van de libertas prophetandi (de vrijheid van „profeteeren“). Dit ideaal behoort thans te worden verwerkelijkt. Wel kan dit geen onbeperkte vrijheid zijn. Er moet nadelijke gebondenheid tegenover staan. En nu zou de Synode vruchtbaarder werk hebben verricht, indien zij het vraagstuk van vrijheid en ordelijke gebondenheid aan de orde had gesteld. De Doleantie heeft bijna louter strak konfessioneele elementen om zich verzameld. Thans is er echter een nieuw geslacht opgestaan. Daarmee moet worden gerekend. In elk geval is binding in deze kwesties niet geoorloofd.

Ook protesteerde hij uit een oogpunt van eenheid, waarmee hij dan niet bedoelt de eenheid van alle Gereformeerden, maar de *communio sanctorum*, de eenheid van alle geloovigen.

Voorts ontwikkelt hij ook bezwaren tegen het horderlijk schrijven der Synode. Hij vraagt of de term „Woord Gods“ onder ons vaststaat. Alsook wat te verstaan is onder de autoriteit van de Schrift. Volgens hem moet op onomstootelijk wetenschappelijke gronden worden aangenomen, dat het Oud-Testamenteische wereldbeeld verkeerd is. Wat is in de Schrift Gods Woord? Moet er niet onderscheiden worden tusschen bast en kern? De zintuiglijke waarneembaarheid van de vier bekende gegevens plaats voor moeilijkheden. Hij verworpt haar niet. Maar hij wil het ook niet voor zijn verantwoordelijkheid nemen, dat wie een andere opvatting voor mogelijk houdt, Gods Woord aanrandt.

Waar het rapport over dit bezwaarschrift niet werd gepubliceerd, konden wij ons daarvan niet bedienen, maar wij hebben het hier zakelijk zoo goed ons mogelijk was, weergegeven.

In het degelijke rapport, dat door Dr Van Es was opgesteld en werd uitgebracht, werden de bezwaren weergegeven en werd tevens gewezen op onderscheiden bedenkelijke uitlatingen, welke in het bezwaarschrift voorkwamen en welke onze lezers zelf uit het bovenstaande al hebben opgemerkt.

De volgende konklusies werden eenparig aangenomen:

Ten eerste, de door Ds C. Vermaat ingebrachte bezwaren tegen de dogm.-exeg. beslissingen der Synode en enkele uitdrukkingen in haar „Woord van Vermaan“ als ongegrond af te wijzen. Ten tweede, ernstig af te keuren het gebruik van de bedenkelijke uitdrukkingen die in zijn bezwaarschrift voorkomen en in het rapport zijn aangewezen. Ten derde, de classis Bolsward te adviseeren afzorg van Ds Vermaat een verklaring te vorderen, waarbij hij ten aanzien van de zintuiglijke waarneembaarheid van de bekende vier punten van het paradijsverhaal in Genesis 2 en 3, de beslissingen der Synode aanvaardt en belooft ten grondslag te bezigen van wat hij leert, en ten vierde, hiervan behalve aan Ds Vermaat, den kerkeraad van Makkum e.s. en de classis Bolsward mededeeling te doen, opdat deze verder met haar handele.

Wie durft, als hij deze konklusies nog eens leest, te beweren, dat de Synode „meest met twee maten“ en „water in den wijn“ heeft gedaan.

De persoon van Ds Vermaat maakte ongetwijfeld op alle Synodale leden een hoogst sympathieken indruk.

Toch week de Synode van de waarheid niet. Als het persoonlijk element ook maar eenigszins haar houding kon bepalen, zoo zij ten opzichte van Ds Vermaat wel naar een ander besluit hebben gezocht.

Maar ook nu bleek het weer, dat zij den persoon des menschen niet wilde aanzien, omdat zij niet mocht, wij de waarheid boven alles gaat.

Dat de Synode deze zaak niet zelf afdeed, vindt hiernu zijn grond, dat de classis Bolsward haar nog in behandeling had en wel aan de Synode om advies vroeg, maar dit geval niet naar de Synode ter afdoening voordroeg.

Ook hier dus een handelen naar vaste lijnen. Vol bewondering waren we voor de mooie, nobele houding, door de afgevaardigden van de kerk van Makkum, die met de afgevaardigden van de classis Bolsward op hun verzoek door de dogmatisch-exegetische commissie werden gehoord, aangenomen.

Meer mag ik er niet van zeggen.

— **Het eerste schaap.**

Men weet, hoe verschillende confessioneele theologen de Synode van Assen hebben veroordeeld en het voor Dr Geelkerken hebben opgenomen.

Toch schijnen ook hun oogen open te gaan.

Althans is er bij Ds Lingbeek een begin van te bespeuren.

Hij heeft het in „De Gereformeerde Kerk“ over

het vers „Weerspiegeling“, waartegen ook wij bedenkingen hebben geopperd.

En dan schrijft hij:

Reeds tegen dat weer uitzenden van Gods Geest moeten wij bezwaar maken.

Wij herinneren ons, dat eens een domine in Amsterdam op het Pinksterfeest zich ongeveer zoo had uitgelaten, dat God nu opnieuw den Geest mocht zenden of dat de Heere daar op dat oogenblik in de kerk den Geest had uitgestort.

En toen zei Dr Hoedemaker: dat is eenvoudig een verloochening van wat God de Heere eenmaal heeft gedaan, toen Hij den Heiligen Geest der belofte aan Zijne Kerk heeft gezonden.

Maar nog meer bezwaar hebben wij tegen het tweede couplet, den tweeden regel:

„ons heil hangt niet af van historische feiten.“

Dat is nu waarlijk een verloochening van de meeste artikelen van de apostolische geloofsbelijdenis! Waarlijk, er dreigt een lesuw, ook aan dien kant van den weg!

Wijst dit lang niet malsche oordeel niet op een kentering?

Het eerste schaap is al een eindweegs de brug op geloopen.

Wij hopen, dat het er ook over zal komen en dat anderen het zullen volgen.

Want het is toch eigenlijk al te dwaas, dat Gereformeerden en Confessioneele over deze kwestie verschillen, tenminste wat den dogmatischen kant betreft.

— **Het getal nieuwe theologische studenten.**

Ook dit jaar is de aanwas van theologische studenten aan de Theologische School en de Vrije Universiteit weer aanzienlijk.

De Theologische School schreef er 30 nieuwe in, de Vrije Universiteit op 22 September reeds 38, terwijl er in den regel tot 20 October nog bij komen, zoodat het cijfer voor de Vrije Universiteit nog niet als definitief kan worden beschouwd.

Hoe het met Kampen was, weten we niet, maar de drang om theoloog te worden, was te Amsterdam al bijzonder groot.

Niet minder dan 27 jonge menschen hadden zich voor het Admissie-examen aangemeld, waarvan er evenwel slechts 13 konden worden toegelaten.

Intusschen maken we er ons nog niet te bezorgd over, dat er weldra kandidaten te veel zullen zijn.

Nog altijd vereenigen sommige kandidaten vele beroepen op zich.

Wel herhalen wij den wensch, dat niemand uit bij-oogmerken den Dienst des Woords zal begeeren.

Als men, omdat overal elders een teveel aan werkkrachten is, het predikambt begeert, zal dit en voor den persoon in kwestie en voor onze kerken op teleurstelling uitloopen.

Het predikambt worde niet verlaagd tot een broodwinning.

HEPP.

GEESTELIJKE ADVIEZEN.

Adverteeren in „neutrale“ bladen.

Een onzer lezers, v. K. te A., zakenman, en in 't belang van zijn handel genoodzaakt tot adverteeren, vraagt m'n oordeel over het adverteeren in z.g.n. neutrale bladen.

Ik kan er inkomen, dat een christen, die — en andere christenen mogen er niet zijn — ook in zijn zaken-doen een goede conscientie voor God begeert te houden, met deze vraag kan „ziften“.

Aan den éenen kant stoort de handel, als één der vormen van het algemeen-menschelijke gemeenschapsleven, zich niet, en behoeft hij zich ook niet te storen, aan de grenzen, die de beginselen op godsdienstig, kerkelijk, maatschappelijk, politiek en ander terrein, tusschen de zonen van eenzelfde volk en de leden van eenzelfde saamleving trekken; vraagt men op de markt niet naar elkaars geloof of ongelooft, en doet wie God vreest er met een goede conscientie zaken met de lieden der wereld.

En aan den anderen kant moet een christen ook in zijn zaken-doen christen blijven, d.w.z. toezien, dat hij den band aan Christus en aan het Koninkrijk Gods nooit verloochene; niet alleen door in al zijn handelingen zich te laten leiden door den eisch der gerechtigheid en het gebod der naastenliefde, maar ook door ervoor te waken, dat hij, in het zoeken van zijn voordeel, niet op eenigerlei wijze in dienst trede van wat de eere van Christus en het Koninkrijk Gods tegenstaat.

En bij dit laatste komt dan óók aan de orde de vraag naar het geoorloofde van het adverteeren in z.g.n. neutrale bladen.

Nu moeten we daarbij, naar het me voorkomt, beginnen met onderscheid te maken.

Want al is er, als we de dingen uit hun diepsten wortel ophalen, geen enkel blad strikt-neutraal — reden waarom ik ook schreef van „z.g.n.“ neutrale bladen — er is toch onderscheid.

Naast „neutrale“ bladen die zich verkapt of openlijk in dienst stellen van anti-christelijke beginselen en praktijken, zijn er óók — 'k denk aan de Advertentiebladen, zooals we die op het platteland voor een complex van dorpen, en in onze groote

steden voor bepaalde stads-buurtten hebben, — die geen propaganda van beginselen of richtingen bedoelen, maar zich enkel in dienst stellen van de reclame. Ook daar — ik weet het bij ervaring — kan dan juist de „neutraliteit“ wel eens zeer bedenkelijke gevolgen hebben voor den inhoud, en het voor een christen een gewetensvraag doen worden, of hij door er in te adverteeren, zulk een blad mag steunen. Doch in den regel zal men op dit bezwaar niet stuiten, of het, bij ernstig en bezonnen optreden uit den weg kunnen ruimen.

In het algemeen kan men, naar m'n oordeel, bij gemis van een christelijk blad, dat den kring bestrijkt, dien men wil bereiken, van zulke advertentie-bladen wel gebruik maken.

Doch heel anders staat het geval met bladen, die, al mogen ze „neutraal“ heeten, ver van neutraal zijn; die beginselen, overtuigingen, richtingen en praktischen propageeren, diametraal ingaande tegen de christelijke.

Niet alsof men door in zulk een blad te adverteeren, zich verantwoordelijk stelde voor al wat het in zijn leaders aan de markt brengt.

Dáaraan denkt niemand.

Zelfs is het denkbaar, dat een advertentie — 'k denk b.v. aan de aankondiging van christelijke propaganda-vergaderingen of van christelijke propaganda-lectuur (waarom vinden we die zoo weinig in „neutrale“ bladen?) — de bestrijding bedoelt van de valsche beginselen, die het blad vertegenwoordigt.

Maar omdat men door zulk adverteeren het blad zelf, en dus ook de principes in wier dienst het staat, helpt steunen.

Het is toch van algemeene bekendheid, dat onze dag- en weekbladen van de abonnementsgelden onmogelijk kunnen bestaan; dat ze het van de advertenties moeten hebben.

Al onze groote bladen danken hun bloei aan de advertentierubriek.

Het mes van de advertenties snijdt naar twee kanten tegelijk.

Vooreerst brengt het geld in 't landje; en in de tweede plaats verhoogt het de attractie en, in gelijken tred daarmee, het abonnenten-tal.

En het is juist het gebrek aan advertenties wat onze christelijke dag- en weekbladen onlaag houdt.

Aan degelijkheid van inhoud ontbreekt het doorgaans niet; maar, de advertenties laten het zitten. En dit maakt, dat de overige inhoud zich niet uitzetten kan naar verhouding van de groeiende behoefte aan voorlichting bij de lezers.

En hier raken wij, christenen, nu in 't gedrang. Niet maar met onze liefde voor „onze bladen“ en voor de mannen, die er dag aan dag hun krachten, die er hun leven aan wijden; ook niet enkel met onze geestdrift voor onze partij, of groep, of richting — maar met onze roeping voor het Koninkrijk onzes Gods, voor het welzijn van ons volk, voor de behoudenis der ziele, en met onze begeerte om die roeping te vervullen.

En dan komen vragen op, als v. K. me steed. Doch is dan het antwoord wel moeilijk te vinden? Is het wel moeilijk te vinden, als we de dingen zóó groot en zóó ernstig nemen, als ze inderdaad zijn?

Als niet onze eigene zaak, niet eenig geldelijk voordeel, maar de zaak onzes Gods en het geestelijk belang onzes volks voor ons als maatstaf geldt voor onze gedraging?

Dan is er immers een antwoord in het woord onzes Heeren Jezus: „Zoekt eerst het koninkrijk Gods en zijne gerechtigheid, en alle andere dingen zullen u toegeworpen worden“?

Offers?

Ja, offers zullen hier gebracht moeten worden. Maar wie meent er, dat Jezus kortzichtig genoeg was, om dat niet te begrijpen?

Heeft Hij niet altoos ieder, die Hem volgen wilde, met nadruk voorgehouden, dat wie Hem volgen gaat, volgt om te offeren?

Offers?

Maar als we om Profeten te zijn, die Zijn Naam belijden en Zijn Woord uitdragen in de wereld, moeten beginnen met Priesters te wezen, die hun kruis opnemen en Hem navolgen?...

En als we nu, door ons niet te willen verloochenen, het offer eens groter maakten, dan het behoefde te zijn?...

Inderdaad, we schijnen het te doen.

Althans, als juist is — en ik heb geen grond om er aan te twifelen — wat ik niet lang geleden ergens las, — 'k geloof het was in de „Standaard“ — dat zoo alle christenen het kloek besluit namen, om hun advertenties in onze christelijke bladen te plaatsen, al onze bladen niet alleen met eere zouden kunnen bestaan, maar ook oneindig beter hun taak zouden kunnen vervullen in de voorlichting en bearbeiding van ons volk.

Inderdaad, ik geloof, dat de vraag van v. K. een kwestie aanroerde, die voor onzen strijd van 't grootste gewicht is.

Lant alle christenen er zich ernstig rekenschap van geven. Als ieder den weg volgt, dien de band aan het koninkrijk Gods hem wijst, zullen de offers die gebracht moeten worden, heel wat minder groot blijken dan ze schijnen.

Om misverstand te voorkomen, moet ik hier evenwel nog iets aan toevoegen.

Het spreekt n.l. vanzelf, dat we ons niet in alle gevallen van adverteeren in niet-christelijke bladen kunnen onthouden. Soms, b.v. bij familieberichten, zullen we, om allen te bereiken voor wie ze van belang zijn, er wel gebruik van moeten maken.

Doch overigens geldt bij alle adverteeren als regel, dat we het doen in eigen pers.

V.

F.

LITERATUUR EN KUNST.

Adres van den Redacteur: Dr C. Tazelaar, 2e Const. Huygensstraat 77, Amsterdam.

De nieuwste „Rönne“.

Aan de bekende vertalingen-serie van J. F. Rönne's werk, die de Uitgeversmaatschappij „Elsevier“ te Amsterdam doet verschijnen, werd dezen zomer weer een nieuw deel toegevoegd, „Onder het dak der Pastorie“, de bewerking door A. en E. Huber van „Under Praestegardens Tag“.

Met dit boek is de zesde roman van den Deenschen predikant-schrijver in vertaling tot ons gebracht en, evenals de vorige vijf¹⁾ vindt het vele en grage lezers.

Onwillekeurig vraagt men zich af, welke de verklaring mag zijn van den opgang, dien de Rönne-romans ten onzent maken. Ze zijn als romans niet buitengewoon; ze hebben volstrekt niet het karakter van tijd-spiegelende literatuur, die de menschen grijpt, omdat hun eigen vragen en moeilijkheden er in leven; ze zijn niet machtig of grootsch; de stof is eigenlijk altijd dezelfde: tekening van de menschen der Deensch eilanden en kusten, wier leven voor een groot deel bepaald wordt door en afhankelijk is van de wilde, forse natuur en de alles en allen beheerschende Noordzee; de zielkundige ontleding is slechts in een enkel geval frappant (b.v. bij de figuur van den heer Clement in „En de Noordzee bruiet...“ — enz. enz. Er zou nog wel meer op te sommen zijn.

En toch — de Rönne-boeken worden gelezen en genoten en elk nieuw deel vindt weer vernieuwde sympathie!

De verklaring moet, geloof ik, juist gezocht worden in dat alles, wat ik noemde. Die eigenschappen, dat ze niet grootsch en machtig, niet ingrijpend van gebeuren, niet geweldig van compositie of gecompliceerd in hun ontleding zijn — die eigenschappen trekken de menschen aan. Wie niet al te zeer een vreemde is in de nieuwere romanliteratuur weet, dat de verreweg meeste romans zwaar zijn, 't zij dan van samenstelling, van analyse of ideën-inhoud. Dat „zwaar“ beteekent nog niet altijd „gewichtig“, maar is veelal ook „ingewikkeld“, „duister“, „moeilijk te volgen“, „niet in werkelijke verhoudingen te brengen“ en wat dies meer zij. En dat zware, in welken zin dan ook, maakt de menschen geestelijk moe; legt een depressie op de stemming en (al is er dan ook vaak plaats voor bewondering en genieting) doet vragen rijzen, die om antwoord worstelen. De romans der

¹⁾ De andere, alle bij hun verschijnen in ons blad besproken, zijn: „Met Kerstmis naar huis“, „Het Geluksland“, „En de Noordzee bruiet...“, „Roode Rozen van 't land“, „De Consulsvrouw“.

HET DAGBOEK VAN PIERRE LOTI

door

Dr J. W. Marmelstein.

III.

Van den 1en Augustus 1878 tot den daaropvolgenden 17en Maart is Loti gestationneerd geweest op de Bosphorus, op de Gladiateur, een kanon-neerboot. In die enkele maanden heeft zich een idylle afgespeeld tusschen den jongen zee-officier en een schoon Circassisch meisje dat thuis hoorde in den harem van een welbedaagden Turk, een idylle waarvan het tragische slot een groote somberheid werpt over heel het verdere leven van Loti. Een reeks van ontmoetingen van vluchtigen, of ook wel van minder vluchtigen aard, verkregen meestentijds, ten koste van levensgevaar en plotseling onderbroken door het onverhieldelijke sein van vertrek.

Enkele vertrouwen, Turken of Franschen, verleenend daarna hand- en spandiensten voor de correspondentie tusschen Loti en zijn odaliska. Maar de oude Turk sterft en zij wordt ten huwelijk gegeven aan een anderen pacha, die veel jonger, en ook waakzamer en jaloerscher is. Dan is alle gemeenschap tusschen de beide geliefden verbroken. Het eenige wat Loti tien jaren daarna verneemt is, dat zij kort na haar tweede huwelijk gestorven is. Een oude vruchtenkoopman wijst hem haar graf. Hij kust de zerk en voortaan zal de locht daarheen een pelgrimage zijn die Loti, in smartelijke ontroering, volbrengt, telkens als hij in Constantinopel terugkeert. *)

Dit vooral vormt de stof van den eersten roman

*) Naderhand heeft Loti het zerkje doen overbrengen naar zijn huis in Rochefort, waar het een plaats kreeg in het Turkische salon, ingericht als moskee.

latere jaren zijn over 't algemeen zeker niet licht van kleur en zonnig van effect.

En zie nu eens naar het karakter der Rönne-boeken. Dat muut uit door eenvoudigheid, eenvoudigheid van gebeuren, van mededeling, van samenstelling. De atmosfeer — ik heb er al bij herhaling op gewezen — is frisch en pittig, er valt zonlicht over vele bladzijden, er tintelt humor in de vertellingen, er is leven en prettig bewegen in. En dat alles fleurit de menschen op. Bij de vele besommeringen, die onze tijd voor vrijwel een ieder meebrengt, geeft dat verademing, ontspanning, brengt dat eens in een geheel andere wereld, een wereld, waarin niet de cultuur, maar de natuur heerscht. De Rönne-boeken doen de menschen eens totaal andere menschen ontmoeten, dan zij zelf zijn, doen inleven in andersoortige verhoudingen, dan die, waarin zij zelf staan. Dat is het, naar mijn gevoelen, wat de Rönne-romans aantrekkelijk maakt, wat de lezers bekoort. En dat is het ook, wat weer naar elk nieuw boek van dezen Schrijver doet grijpen. Niet het herlezen van een genoten boek geeft hier de verfrissing, zooals dat met andere lectuur het geval kan zijn — want daarvoor zijn de Rönne-romans te vluchtig — maar het opnieuw lezen van een gelijksoortig, maar dan toch ander boek. Pip uit het „Het Geluksland“ is weer opnieuw aantrekkelijk in de gedaante van „De Consulsvrouw“ en inger uit „Roode Rozen...“ heeft weer dezelfde bekoring van Elsbeth uit „En de Noordzee bruiet“. Maar de verhoudingen, de omstandigheden, de feiten zijn andere, en dat prikkelt van nieuws aan de belangstelling.

„Onder het dak der Pastorie“, het boek, dat in dit artikel in 't bijzonder de aandacht vraagt, is in zekeren zin anders dan de vorige, in zoverre het een jeugdautobiografie is. „Het Geluksland“ maakt ook wel den indruk, uit de herinnering aan eigen jeugd van den Schrijver geput te zijn, evenals „Met Kerstmis naar huis“, maar die boeken vertellen toch van anderen; men ziet althans den persoon van den Schrijver niet. In dezen roman is het anders; Rönne spreekt over zichzelf, zijn vader, moeder, broers en zusters, verhaalt dus van zijn eigen ouderlijk huis.

Maar in den vorm, in de wijze van vertellen, in zijn geest is toch „Onder het dak der Pastorie“ aan de andere boeken volkomen gelijk. Al dadelijk blijkt dat uit den eersten zin, die kenmerkend is voor den Rönne-stijl: „Er woof een vliegende storm uit het Noord-Westen, ofschoon het de tijd was, dat de kruisbessen rijp worden“, en het spreekt uit alle details. We lezen van dezelfde pastorie-verhoudingen, van dezelfde dorpsgewoonten en dorpsbewoners; het leven van Rönne's vader is geheel gelijk aan dat van den dominee uit „Het Geluksland“, knechten en meiden behooren daar evenzeer tot het pastorie-gezin als hier.

En ook de toon van vertellen is dezelfde. De humoristische wijze van beschrijven, in „Het Geluksland“ of „De Consulsvrouw“ zoo aanlokkelijk, ontbreekt ook hier niet. Ik noem b.v. de passage, waarin verhaald wordt hoe Vader Rönne met zijn zoon naar Kopenhagen reist of het stuk, dat het afscheid van den dominee en zijn gemeente beschrijft. Voorts vinden we hier ook weer de echte Rönne-figures, de toegewijde knecht, de trouwe, maar

van Loti. De titel is Aziyadé, uittreksel uit de aantekeningen en brieven van een luitenant der Engelsche marine, den 10^{en} Mei 1876 in Turkschen dienst getreden en den 27^{en} October gesneuveld onder de muren van Kars.

In 1879 uitgegeven bij Calmann-Levy, bijna door niemand opgemerkt toentertijd, is het nu aan zijn 225sten druk toe. Toen in hetzelfde jaar Loti den uitgever het manuscript van een tweeden roman, *Le Mariage de Loti*, toezond, vroeg deze, twijfelend aan een behoorlijk débiét, om advies aan Mme Adam die toenmaals meer nog dan als schrijfster, een welverdiende reputatie had als vrouw van onfeilbaren smaak en van invloed bij de boonaangevende kringen. Zij las het werk dat haar ineens de openbaring bracht van Loti's absoluut kunstenaarschap, ze annexeerde het voor de *Nouvelle revue*, die zij pas had opgericht. Van stonden aan werd de anonieme schrijver die, bescheiden, zijn werk had geteekend met „de schrijver van Aziyadé“ van een obscure zee-officier tot een beroemd man. Julien Viaud werd een ster die onder den naam van de hoofdfiguur uit *Le Mariage de Loti* een luisterrijke baan zou maken langs het uitspaniel.

In dezen tweeden roman vertelt de auteur onder welke omstandigheden hij aan zijn schuilnaam gekomen is.

„Loti werd gedoopt den 25en Jan. 1872, op den leeftijd van 22 jaren en 11 dagen. Toen de plechtigheid plaats vond, was het ongeveer één uur in den middag te Londen en te Parijs. Het was zoowat middernacht aan den onderkant van de aardbol, in de tuinen van koningin Pomaré van Tahiti, waar het toneel plaats greep, in Europa een koude en saas winterdag. Aan den anderen kant, in de tuinen van de koningin, spreidde zich de kalme, ontzenuwende en kwijnende atmosfeer van een zomernacht. Vijf meisjes woonden den doop bij, te midden der mimosa's en oranjeboomen

hoekige dienstbode, de zachte en toch wilskrachtige vrouw, de ietwat zonderlinge vreemdeling, e.d. En dat alles, geplaatst in het kader van landelijke gewoonten en dorpsgebeurtenissen, geeft hetzelfde beeld, als we kennen uit de andere romans.

Maar het boek heeft ook, als deze, zijn eigen verdiensten: de tekening van de verhouding tusschen ouders en kinderen, een verhouding van liefde en eerbied; van het gezinsleven, in welks zorgen en vreugde allen deelen; van het kinderspel en kindergenoegen daar in de vrijheid van de eenvoudige, frissche Deensche kustdorpen.

En dan is er een bepaald thema: de berusting, het willig aanvaarden van wat God beschikt. Mooi wordt dat volgehouden in de figuur van vader Rönne, als hij smaadheid en achteruitzetting verdragen moet van een avonturier, die, in een tijd van geestelijke opwaking, van revival dus, weet te speculeeren op gemoedselementen en de prediker wordt uit de omgeving. Dat is voor Vader Rönne de tijd van neergang, van teleurstelling en miskenning, vooral als Carelsen — de bewuste — zijn superieur wordt en hem op allerlei wijze benadeelt en tegenwerkt. Dan moet de oude predikant, die de liefde en de achting had van zijn volk, het aanzien, hoe allen hem verlaten, hoe zijn vrienden kwalijk van hem sproken en de laster achter hem gaat, als hij door zijn dorp loopt. Maar dan ook komt de kracht van zijn gelooven uit, die hem leert wachten op Gods tijd, die hem, zonder tegenspreken, al is het mat veel smart, doet gaan den weg, dien God hem te gaan geeft. Gezien door het oog van een kind — de Schrijver vertelt het uit eigen herinnering — is de tekening van dezen toestand zeer eenvoudig, en daardoor spreekt de kracht van het simpel gelooven te sterker.

Daarom is het dan ook Rönne vooral te doen en in dat licht moeten we, m.i. zijn verhaal beschouwen. Want hij maakt de figuur van Carelsen volstrekt niet aannemelijk, geeft ook geen enkele verklaring van diens houding jegens Vader Rönne, wien hij veelmeer dankbaarheid verschuldigd is. En de afloop — het plotseling verdwijnen van Carelsen onder den invloed van een Oom van het pastorie-gezin (alweer een ongemotiveerde figuur, is uit het oogpunt van romankunst al even zwak. Als we het boek als roman zouden moeten kwalificeeren, in zijn compositie en groepeerings, zouden we zeker niet zeer waardeorend kunnen spreken. Maar, zoo oordeelend, zouden we onrecht doen aan den geest van Rönne's werk. Veelmeer dan als literair-kunstgewrocht moeten we een boek als dit zien als een primitief schilderstuk, welks verbeelding ook nooit rationeel is, waarvan de gedachte hoodzaak is en de wijze, waarop die gedachte wordt voorgesteld, van ondergeschikt belang.

En, zoo beschouwd, is dit boek zeker verdienstelijk en rustige lectuur waard. Men moet het niet lezen, als men geen van Rönne's vorige boeken kent, want het komt alleen uit zooals het is, in de omlijsting van het soort, waartoe het behoort. Maar heeft men eerder van Rönne's werk genoten en daarin iets aantrekkelijks gevonden, dan zal dit nieuwste boek niet onbevredigd laten. Het heeft den begrijpenden lezer inderdaad iets te zeggen.

C. T.

in een genrige zwoelheid onder een hemel, flonkerend van oostersche sterrenpracht.”

Niemand dezer hofdame'tjes was echter in staat de woorden, die zijn naam vormden, Julien Viaud, te zeggen, en daarom liet deze zich noemen bij den naam van een bescheiden bloempje, dat op Tahiti groeit, Loti.

Karl von der Steinen beweert, in zijn boek *Die Marquesaner und ihre Kunst*, dat de l in de taal van Tahiti niet bestaat, dat de hofdame'tjes Roti hebben moeten uitspreken, maar dat Loti dit pseudoniem niet heeft aangedurfd.

Le roman d'un Spahi heeft zijn ontstaan te danken aan Loti's verblijf aan de Senegal. Het onderwerp van *Mon frère Yves* en van *Pêcheur d'Islande* werd geconcipeerd gedurende enkele kruistochten langs de Bretonsche kust. Voor den laatsten dezer romans had hij tot hoofdfiguur gekozen een matroos uit Paimpol, Guillaume Flouy, die een jaar of twintig geleden op zee omgekomen is. Het portret van dit prototype van Yann vindt men in verschillende poses in Loti's schetsboek terug. Van zijn reis naar Japan, brengt Loti de stof mee voor een van zijn meest populaire boeken, *Madame Chrysanthème*. *Jérusalem, la Galilée* en *le Désert* hebben hun aanzijn te danken aan een pelgrimstocht die de schrijver volbracht naar het Heilige Land, *les Derniers jours de Pékin* aan een expeditie waaraan hij deelnam onder den Duitschen generaal Von Waldersee, die belast was met het onderdrukken van den opstand der Bokkers. Herhaalde en langdurige bezoeken aan Turkije, het land van den Islam waaraan hij met zijn hart en zinnen verknocht is geweest, geven hem de materie voor *Fantômes d'Orient* en van zijn, na *Pêcheur d'Islande*, meest gelezen boek, *les Désenchantées*.

Eénmaal hadden Loti's letterkundige talenten hem

Gelij
gaat e
In dat
deelen
leest
werke
willek
telijke
niet
krijg
heeft
worse
den te
uitgav
overle
stroom
Daar
van
verloc
scheik
eerste
— en
menge
Van
levens
deze
zija a
oude,
mij m
loeeen
ben m
stoele
lieit
verhu
locaal
voorbe
men
anim
stoe
kero
gen,
algen
het ez
trok
die
voor
ontd
Nu
door
iemar
natur
hinde
als V
leven
kouts
hoord
gaard
van o
Vinet
zoo v
eigen
En o
aange

bijna
tijden
Figur
van
aaner
en v
geval
Korte
steld
het c
arbe
uit e
daar
cha
beeld
Met
dinge
werd
bezi
vergr
zijn
toove
In
demi
meog
For
Ma
zich
hij l
Parij
were
bescl
voel
bij z
zich
vern
hem
vaar
tusse